

24. Стародуб Т.С. Сучасна політика Туреччини на Близькому Сході в контексті її залучення до революційних подій (2011) / Т. Стародуб. – Режим доступу до джерела: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2011/11/2011.html> (18 листопада 2011). – назва з екрану.
25. Чевікєз Унал (Ünal Çeviköz). Место Турции в отношениях США и России.../ Унал Чевікєз // ИНОСМИ.РУ. – 13.01.2017. – Режим доступа к источнику: <http://inosmi.ru/politic/20170113/238521406.html>
26. Чубрикова О. Туреччина в ООН у 2003-2015 роках: шлях-утвердження держави-лідера / О. Чубрикова // “UA Foreign Affairs”. – 13.01.2016. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/turechchina-v-oon-u-2003-2015-rokakh-shljakh-utverdzhennja-derzhav/>
27. Чулковская Е. Как страны Ближнего Востока реагируют на победу Трампа / Е. Чулковская // Forbes. – Режим доступа: <http://www.forbes.ru/mneniya/332529-kak-strany-blizhnego-vostoka-reagiruyut-na-pobedu-trampa>
28. Altunisik Meliha Benli. Turkish Foreign Policy in the 21st Century / Meliha Benli Altunisik // CIDOB International Yearbook 2011. – P. 195-199. – Access mode: https://www.cidob.org/en/media2/publicacions/anuario_cidob/2011/anuario_cidob_2011_english/meliha_benli_altunisik
29. Larrabee Stephen. Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty / Stephen Larrabee, Ian O. Lesser. – Santa Monica: RAND, 2003. – 216 p.
30. Lister Charles. The Syrian Jihad / Charles Lister. – London: C Hurst & Co Publishers Ltd, August 31, 2017. – 474 p.
31. № 245, 14 September 2013, Press Release Regarding the Agreement Reached Between the United States and the Russian Federation Concerning the chemical Weapons Possessed by the Syrian Regime / Ministry of Foreign Affairs of Turkey, available at: http://www.mfa.gov.tr/no_-245_14-september-2013_-press-release-regarding-the-agreement-reached-between-the-united-states-and-the-russian-federation-concerning-the-chemical-weapons-possession-by-the-syrian-regime.en.mfa.
32. Rubin Michael. The Trump administration is welcoming the Turkish Prime Minister when he deserves a cold shoulder / Michael Rubin // Washington Examiner. – November 8, 2017. – Access mode: <http://www.aei.org/publication/the-trump-administration-is-welcoming-the-turkish-prime-minister-when-he-deserves-a-cold-shoulder/>
33. Prepared Remarks from President Abdullah Gul for CFR / Council on Foreign Relations, September 26, 2013, available at: <http://www.cfr.org/turkey/prepared-remarks-president-abdullah-gul-cfr/p31498#cid-soc-Facebook-in-transcript-prepared-remarks-from-president-092613>.
34. Turkey’s Foreign Policy Towards the Middle East / Ed. by Idris Demir. – Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017. – 172 p.
35. Tannas Michel. Turkey’s failed pursuit of hegemony in the Middle East: Three periods of Turkey’s ‘independent’ foreign policy / Tannas Michel, Gunter Seufert // Bonn International Center for Conversion (BICC) and the Peace Research Institute (PRIF). – 21 December 2016. – P. 73-88. – Access Mode: <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/f68d618c-d5e2-47d8-8291-92b495a9cba1/pdf>
36. The Changing Geo-strategy of Turkey’s Foreign Policy Along its Southern Border. From Aspirations for Regional Integration to the Need for Crisis Management / Osman Bahadır Dincer, Mehmet Hecan. – London: Institute for Strategic Dialogue, 2016. – 32 p.

УДК 342.59:327.51

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І НАТО

Грачевська Т. О., к. і. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (Україна)

Грачевська Т.О. Особливості нормативно-правової регламентації двостороннього співробітництва України і НАТО

Охарактеризовано особливості та провідні напрямки дослідження нормативно-правової бази співробітництва Україна-НАТО. Виділено провідні групи документів, які регламентують двостороннє співробітництво України і НАТО. Значну увагу приділено документам, які визначають умови перебування на території України установ та представників НАТО. Розглянуто провідні документи, які визначають особливості співробітництва України й НАТО у сфері забезпечення кібербезпеки, зокрема Міжвідомчу декларацію про співробітництво України з країнами Організації Північноатлантичного договору у сфері кібербезпеки. Проаналізовані засади та програми співробітництва між Україною та Альянсом у сфері медичної реабілітації українських військовослужбовців, які постраждали внаслідок подій на сході України. Встановлено, що значний масив нормативно-правової бази співробітництва становлять документи, які регламентують співробітництво на випадок виникнення катастроф та надзвичайних ситуацій. Акцентована увага на фактори, як внутрішньополітичні, так і зовнішньополітичні, які впливають на трансформацію нормативно-правової бази співробітництва.

Ключові слова: Україна, НАТО, нормативно-правова база, співробітництво, угода.

Hrachevska T. O. Features of the regulatory legal regulation of bilateral cooperation between Ukraine and NATO

Characteristics and leading directions of research of the normative legal base of the Ukraine-NATO cooperation are characterized. The main groups of documents that regulate bilateral cooperation between Ukraine and NATO are identified. Particular attention is paid to documents that determine the conditions for the presence on the territory of Ukraine of NATO institutions and representatives. The leading documents are considered that determine the specifics of cooperation between Ukraine and NATO in the field of guaranteeing cybersecurity, including the Interdepartmental Declaration on Ukraine's cooperation with the states of the North Atlantic Treaty Organization in the field of cybersecurity. The foundations and programs of cooperation between Ukraine and the Alliance in the field of medical rehabilitation of Ukrainian servicemen, which suffered as a result of the events in the east of Ukraine, are analyzed.

Key words: Ukraine, NATO, regulatory framework, cooperation, agreement.

Постановка питання. Співробітництво з міжнародними організаціями є одним із важливих компонентів зовнішньої політики України на сучасному етапі, який надає можливості для ефективного представництва на міжнародній арені та вирішення нагальних проблем. Наразі стратегічною метою України є збереження своєї територіальної цілісності та гарантування національної безпеки. Реалізації цієї мети, безумовно, сприяє розвиток конструктивного діалогу з такою організацією як НАТО. Співпрацюючи з НАТО, Україна спроможна значно підвищити свою обороноздатність, забезпечення та майстерність військовослужбовців, а це, в свою чергу, позитивно позначиться на здатності України гарантувати свою національну безпеку.

Співробітництво України з НАТО відбувається вже більше двох десятиріч, протягом яких модифікувалися інтереси, цілі як України, так і НАТО. Весь цей процес знайшов відображення у нормативно-правовій базі співробітництва України та НАТО, яку необхідно комплексно та системно досліджувати задля кращого розуміння тих можливостей та перспектив, які надає це співробітництво.

Стан розробки проблеми. Питання, присвячені особливостям формування та специфіці нормативно-правової бази розвитку діалогу України і НАТО, ставали об'єктом уваги практично всіх дослідників, котрі здійснювали аналіз різних аспектів цього співробітництва. На окрему увагу серед праць вітчизняних науковців заслуговують дослідження С.Я.Ліпкевича та М. Павлука, в яких детально проаналізовані правові механізми співробітництва України з НАТО, національне законодавство України, яке визначає правові рамки співробітництва нашої держави з Альянсом [6;10]. У контексті досліджуваного питання важливою є стаття Д.В. Велігодського та Е.В. Мальцевої, присвячена передумовам становлення відносин Україна-НАТО та формуванню нормативно-правової бази їх співробітництва у 1994-2004 рр.[1] У дослідженні М.Кордона представлений ґрунтовний аналіз розвитку нормативно-правової бази співробітництва України з НАТО після підписання Хартії про Особливе партнерство у Мадриді у 1997 р.[5]. Наразі, характеризуючи нормативну-правову базу розвитку співробітництва України з НАТО, більшу увагу необхідно акцентувати на аналізі груп документів, які регламентують не лише військовий аспект співробітництва, а й інші сфери, що для нашої держави становлять не менший інтерес на сучасному етапі.

Мета статті полягає в аналізі як національних так і двосторонніх документів, які визначають провідні напрямки співробітництва України та НАТО на сучасному етапі.

Виклад матеріалу. За період розвитку відносин України з НАТО, що розпочався у 1992 р., була сформована належна нормативно-правова база їх співробітництва, яка нараховує на сьогоднішній час більше п'ятдесяти документів. У цьому масиві нормативно-правових документів можна виділити наступні групи:

1. Основоположні документи, які визначають зміст, характер та принципи співробітництва України та НАТО (Рамковий документ Програми НАТО «Партнерство заради миру» (1994 р.), Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (1997 р.).

2. Документи, які визначають принципи участі України у проведенні миротворчих місій, військових навчань, організованих НАТО (Угода (у формі обміну листами) між Україною та НАТО про участь України в операції «Океанський щит» (2013 р.), Угода (в формі обміну листами) «Щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані «Рішуча підтримка» та відповідних фінансових зобов'язань»(2015 р.)).

3. Індивідуальні програми партнерства Україна-НАТО (формується щорічно).

4. Угоди, які передбачають надання допомоги та сприяння НАТО Україні у військовій сфері, в оборонно-технічному співробітництві, в процесі медичної реабілітації українських військових (Спільна заява щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО (2015 р.), Імплементційна угода між Міністерством оборони України та НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації (2016 р.).

5. Угоди, які визначають особливості функціонування представників та установ НАТО на території України (Додатковий протокол до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні (2008 р.), Угода між Урядом України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні (2016 р.).

6. Національні юридичні акти, які видаються державними органами влади України й присвячені питанням євроатлантичного співробітництва (Указ Президента України «Питання координації євроатлантичної координації України» (2016 р.), Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2016 рік» (2016 р.)).

Потрібно відмітити, що першим серйозним кроком у розвитку нормативної бази двосторонньої співпраці стало підписання Україною Рамкового документу Програми НАТО «Партнерство заради миру» 8 лютого 1994 р. Підписуючи Рамковий документ, Україна ставила перед собою за мету реалізацію наступних цілей: сприяння відкритості у плануванні оборони та формуванні військового бюджету; забезпечення демократичного контролю над збройними силами; розвиток співробітництва з НАТО у військовій сфері з метою здійснення спільного планування і виконання завдань, пов'язаних з миротворчою діяльністю, пошуковими і рятувальними операціями, операціями з надання гуманітарної допомоги та іншими, про які згодом може бути домовлено; формування у тривалій перспективі таких збройних сил, які зможуть краще взаємодіяти зі збройними силами країн-членів НАТО [11].

Важливе значення для розвитку діалогу між Україною та НАТО мала Угода між Державами-учасницями Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі «Партнерство заради миру» щодо статусу їхніх збройних сил, яка була ратифікована Верховною Радою України лише у березні 2000 р. [12].

Непересічною подією у розвитку відносин між Україною та НАТО стало підписання 9 липня 1997 р. у Мадриді Президентом України Л.Кучмою та очільниками всіх держав-членів НАТО Хартії про особливе партнерство України з НАТО. Мета підписання цього документа полягала у розвитку відносин «особливого й ефективного» партнерства між Україною та НАТО, яке, за визначенням Хартії «сприятиме більшій стабільності та просуванню спільних демократичних цінностей у Центрально-Східній Європі» [15].

Важливими для розвитку діалогу Україна-НАТО є документи, що визначають статус та компетенцію представників та установ НАТО, які функціонують в Україні. Серед них першим було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні 7 травня 1997 р. У цьому документі було визначено провідні напрямки діяльності Центру інформації та документації НАТО, які були спрямовані на підвищення рівня обізнаності громадян України щодо провідних аспектів діяльності альянсу в сучасних умовах [7].

Наступним важливим документом у сфері обміну офіційними представниками є Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні, підписаний 9 вересня 1998 р. У контексті реалізації цього документу Офіс зв'язку НАТО в Україні був відкритий у квітні 1999 р. Мета діяльності цієї установи полягала у сприянні участі України у програмі НАТО «Партнерство заради миру» та підтримки зусиль України у проведенні реформ в оборонній сфері завдяки налагодженню контактів з Міністерством оборони та іншими безпековими структурами [8].

У 2016 р. Президент України П.Порошенко підписав закон «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні» [2]. У цій угоді йдеться про заснування Представництва НАТО в Україні, яке буде щільно співпрацювати з вже функціонуючими структурами такими, як Офіс зв'язку НАТО та Центр інформації та документації НАТО. Важливо, що на представництво НАТО та на його співробітників поширюються привілеї та імунітети, що надаються дипломатичним представництвам відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. [2]

Для України завжди одним із магістральних напрямків співробітництва з НАТО була співпраця у військовій сфері. Посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО на сучасному етапі є одним із найважливіших аспектів співробітництва. Окрім Спільної заяви щодо посилення оборонно-технічного співробітництва 2015 р., Україна з НАТО розробили «Дорожню карту Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва» у грудні 2015 р., в якій було визначено пріоритетні напрями співробітництва між Україною та альянсом в оборонно-технічній сфері.

В умовах, коли через події на сході України, багато військовослужбовців та цивільних зазнали поранень різного ступеня важкості, своєчасним було підписання Імплементаційної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації (2016). Ця угода дозволяє Україні долучитися до реалізації проєктів НАТО з медичної реабілітації [3]. Ця угода має сприяти реалізації наступних проєктів: забезпеченню допоміжними пристроями та/або послугами з медичної реабілітації травмованих діючих та звільнених військовослужбовців та цивільного персоналу сектора безпеки і оборони за межами країни; забезпеченню реінтеграції травмованих діючих та звільнених військовослужбовців та цивільного персоналу сектора безпеки і оборони шляхом професійного навчання; забезпечення реінтеграції травмованих діючих та звільнених військовослужбовців та цивільного персоналу сектора безпеки і оборони шляхом участі у спортивних заходах; закупівлі обладнання і необхідного навчання персоналу щодо використання обладнання у відповідних медичних реабілітаційних закладах охорони здоров'я, та інші. [3]. Безперечно, що Україна зацікавлена у реалізації проєктів, визначених у цій угоді, адже самостійно вирішити питання реабілітації постраждалих внаслідок військових дій наразі вона не може самостійно через брак ресурсів та необхідного досвіду.

Зважаючи на ту обставину, що у значній мірі в ході співробітництва України з НАТО використовується секретна інформація, важливою є Угода про безпеку між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору (2002 р.), яка регламентує питання зберігання та взаємного захисту інформації обмеженого користування. Ця угода визначає зобов'язання сторін захищати секретну інформацію іншої сторони та вживати заходи для її збереження [13].

Потрібно відзначити, що одним із важливих напрямків розвитку конструктивного діалогу України з НАТО є розвиток співробітництва в сфері захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та надзвичайних ситуацій. У цьому контексті у 1998 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф між Міністерством України з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Організацією Північноатлантичного договору, який є рамковим документом, що визначає співробітництво між МНС України та

відповідними структурними підрозділами НАТО. Задля імплементації положень означеного Меморандуму сторони дійшли згоди про призначення Виконавчих Агентів – Начальника Управління міжнародних відносин МНС України та Директора з Планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру, що представляє НАТО [9]. Підписання даного Меморандуму позитивно позначилося на вдосконаленні потенціалу та можливостей України та НАТО оперативного реагувати на надзвичайні ситуації та спільно вирішувати проблеми, спричинені Чорнобильською катастрофою та необхідністю ліквідації небезпечних радіоактивних відходів, що дісталися у спадок Україні від СРСР. Так, у вересні 2013 р. Україна й НАТО підписали імплементаційну угоду щодо безпечного перезахорення радіоактивних відходів, в якій передбачалося проведення реабілітації територій, на яких розташовані сховища радіоактивних відходів у контексті контролю за потенційним розповсюдженням та негативним впливом цих радіоактивних відходів на навколишнє середовище [4].

Україна та НАТО ще з 2010 р. започаткували співробітництво в сфері протидії кіберзагрозам. У результаті домовленостей, ухвалених між Україною та Альянсом після саміту НАТО в Уельсі у вересні 2014 р. був заснований Цільовий фонд з кіберзахисту, головна мета діяльності котрого полягала у наданні допомоги Україні в розробці технічних сил та засобів для протидії кіберзагрозам.

У жовтні 2014 р. було підписано Міжвідомчу декларацію про співробітництво України з країнами Організації Північноатлантичного договору у сфері кібербезпеки. У контексті реалізації цієї угоди у 2015 р. було підписано Угоду про реалізацію Трестового фонду Україна - НАТО з питань кібербезпеки між Службою безпеки України та Румунською службою інформації. [14]. Зважаючи на ту увагу, яка приділяється світовою спільною кібербезпеці на сучасному етапі, можна прогнозувати, що в майбутньому відбуватиметься розширення нормативно-правової бази співробітництва України та НАТО в цій сфері.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що нормативно-правова база співробітництва України та НАТО є широкою й охоплює всі сфери їх співробітництва. Варто зазначити, що відбувається динамічне постійне оновлення нормативно-правової бази співробітництва України з НАТО, оскільки весь час виникають нові фактори (виклики та загрози стабільності та безпеці, зміна конфігурації сил на міжнародній арені, зміни у внутрішньополітичному житті України), що зумовлюють трансформацію механізмів та форм їх співробітництва.

Бібліографічний список:

1. Велигодський Д.В., Мальцева Є.В. Особливості нормативно-правового регулювання співробітництва України з НАТО у 1991-2004 роках /Д.В.Велигодський, Мальцева Є.В.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sn-law.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/002_veligod.pdf
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні» (4 лютого 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/989-19>
3. Імплементаційна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації (набрала чинності 16 лютого 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/Medical_RehabilitationUkr.pdf
4. Імплементаційна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОНП) про перезахорення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні (2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/Ugoda_UKR.pdf
5. Кордон М. Законодавча база відносин Україна-НАТО /М.Кордон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/6795/19E.pdf>
6. Ліпкевич С.Я. Правові аспекти співробітництва України з НАТО /С.Я.Ліпкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/1541/1/28.pdf>
7. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні (7 травня 1997 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950_019
8. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні (підписаний 9 вересня 1998 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/memorandum_ukr.pdf
9. Меморандум про взаєморозуміння щодо планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф між Міністерством України з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Організацією Північноатлантичного договору (16 грудня 1997 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/950_004
10. Павлюк М. Україна-НАТО: правовий аспект /М.Павлюк [Текст] //Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – 2008. - №4. – С.41.
11. Партнерство заради миру Рамковий документ, започаткований 10 січня 1994 р., Україна приєдналася 8 лютого 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_001
12. Угода між Державами-учасницями Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі «Партнерство заради миру», щодо статусу їхніх збройних сил (підписана Україною 6 травня 1996 р., ратифікована Верховною Радою України 2 березня 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_042
13. Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору (12 вересня 2002 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_002

14. Угода про реалізацію Трестового фонду Україна - НАТО з питань кібербезпеки між Службою безпеки України та Румунською службою інформації (23 липня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642_063

15. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору (9 липня 1997 р., м. Мадрид) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_002

УДК 327.7-049.5(5-13)

МЕХАНІЗМИ ПІВДЕННОАЗІЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Тихоненко І. В., к. політ. н., старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Україна)

Тихоненко І. В. Механізми Південноазійської асоціації регіонального співробітництва як чинник формування регіональної системи безпеки

Стаття присвячена аналізу механізмів Південноазійської асоціації регіонального співробітництва (СААРК) у формуванні регіональної системи безпеки. Розглянуто передумови створення та засади функціонування організації, які безпосередньо пов'язані із безпекою у регіоні. Аналізується механізм діяльності організації у безпековій сфері, який втілюється у формі самітів. Автором наголошується на залежності діяльності СААРК, зокрема, проведення самітів, від індійсько-пакистанських відносин, що ставить під сумнів легітимність існування організації та ефективність її механізмів для розбудови стабільної системи безпеки.

Ключові слова: регіональна безпека, Південна Азія, СААРК, Індія, Пакистан

Tykhonenko I. V. Mechanisms of the South Asian Association for Regional Cooperation as a factor of a regional security system formation

The article deals with the analysis of the South Asian Association of Regional Cooperation's mechanisms in the regional security system formation. The preconditions of creation and principles of functioning of the organization, which are directly related to security in the region, are considered. The mechanism of the organization's activity in the security sphere, which is implemented in the form of summits, is analyzed. The author emphasizes the dependence of SAARC, in particular, summits, on Indian-Pakistani relations, which calls into question the legitimacy of the organization's existence and the effectiveness of its mechanisms for building a stable security system.

Key words: regional security, South Asia, SAARC, India, Pakistan

Постановка проблеми. Одним із проявів міждержавної консолідації південноазійських держав і спроб до побудови регіональної системи безпеки стало утворення Південноазійської асоціації регіонального співробітництва (СААРК). Хоча не можна впевнено говорити про ефективність такої співпраці у безпековій сфері, але саме діалог, який відбувається на її теренах і склад держав-членів дають підстави стверджувати про її вплив на регіональну систему безпеки та зміни у ній.

Актуальним є питання функціонування СААРК на найближчу перспективу за умови скасування у 2016 р. та відкладення на невизначений термін наступного її саміту, а також ініціатив Індії щодо втілення нового інтеграційного проекту на теренах Південної Азії.

Метою статті є аналіз існуючих механізмів СААРК, їх ефективності та шляхів модернізації для розбудови стабільної регіональної системи безпеки.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- визначити передумови утворення СААРК та її цілі;
- описати механізми діяльності організації, зокрема, у безпековій сфері;
- проаналізувати рівень ефективності механізмів СААРК у розбудові регіональної системи безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Досить багато науковців та публіцистів, які досліджують Південноазійський регіон звертають увагу на проблеми розбудови системи регіональної безпеки. Саме створення СААРК мало б закласти основи інституційного рівня безпекового співробітництва, але під впливом низки факторів організація не може ефективно функціонувати, що знайшло своє відображення у працях українських науковців О. А. Борділовської [2], А. М. Кобзаренка [4].

Південноазійський регіон, зокрема, і особливості його безпекового середовища, є об'єктом дослідження російського науковця В. Я. Белокреницького [1], а певні аспекти діяльності СААРК – Н. О. Замараєвої [3].

Професор Фрайбурзького університету (Німеччина) М. Арндт [7], аналізуючи засади та структуру діяльності організації, підкреслює залежність її діяльності від пакистансько-індійських відносин.

Проблема функціонування СААРК, ефективності її механізмів посідає чільне місце у дослідженнях пакистанських (З. С. Ахмед [6], Н. Найяк [15], А. С. Хашмі [12], С. Шахін [18]) та індійських (К. Баджаї [8],